

Kā noorganizēt deliberatīvu pasākumu?

Domnīcas Providus informatīvs materiāls

2022.gada pavasaris

Ievads

21.gadsimts paver plašas iespējas valstij konsultēties ar iedzīvotājiem par vēlamajām politikām. Pilnvērtīgākai iedzīvotāju iesaistei noder gan tradicionālās formas – piemēram, iesaiste caur politiskajām partijām vai sabiedriskajām organizācijām, referendumiem, petīcijām, - gan arī jaunās, internetā balstītās metodes. Viena no salīdzinoši jaunām tendencēm mūsdienu demokrātijās ir tā sauktās deliberatīvās metodes. To izmantošana dažādās valstīs, lai konsultētos, piemēram, par lielajiem infrastruktūras projektiem, vides aizsardzību, sociāli svarīgām tēmām, ir kļuvusi tik bieža, ka demokrātijas pētnieki ir sākuši runāt pat par "deliberatīvo vilni"¹.

Kas ir šīs metodes un kādēļ tās varētu būt svarīgas arī Latvijā? Deliberatīvajiem pasākumiem ir divas svarīgas raksturojošās iezīmes, kuras kā kopums tās nošķir no citiem pasākumiem, piemēram, konferences, prāta vētras, darbnīcas:

- 1. Reprezentativitāte.** Dalībnieku loks ir attiecīgās sabiedrības (piemēram, pašvaldības, reģiona vai valsts) minipublika – proti, apzināti atlasīti tādi dalībnieki, kuri ir līdzīgi sabiedrībai kopumā. Ideālā gadījumā viņi ir atlasīti pēc nejaušās atlases principa tā, lai katram attiecīgās sabiedrības loceklim būtu bijusi (kaut teorētiska) iespēja attiecīgajā pasākumā piedalīties. Reprezentativitāte ir svarīga tādēļ, ka katrā sabiedrībā ir cilvēku grupas, kuri reti izmanto parastās iesaistes formas. Piemēram, Latvijā šādas grupas ir sociāli maznodrošinātie cilvēki, nepilsoni, cilvēki ar vājām latviešu valodas zināšanām, no Rīgas tālāku reģionu iedzīvotāji. Deliberatīvo pasākumu prasība pēc reprezentativitātes liek to organizētājiem atrast veidus, kā šo grupu pārstāvjus iesaistīt pasākumā, ļaujot iepazīt arī viņu pieredzes un viedokļus.
- 2. Deliberācija.** Deliberatīvie pasākumi ir augsti strukturēts un secīgs process, kur dalībniekiem ir skaidrs uzdevums (piemēram, izstrādāt rekomendācijas pilsētas Domei par gaisa kvalitātes uzlabošanu) un kur ir paredzēta vieta un laiks tam, lai dalībnieki iepazītos ar tēmu, to pārdomātu, savstarpēji strādātu pie risinājumiem, meklētu kompromisus un beigu beigās izpildītu doto uzdevumu. Līdz ar to pēc formas šie pasākumi nedaudz atgādina ideju attīstīšanas darbnīcas, inovāciju laboratorijas vai hakatonus.

Parasti šie pasākumi cilvēkiem, kuri nekad iepriekš nav piedalījušies sabiedriskās konsultācijās, paliek atmiņā kā īpaši jēgpilni un vērtīgi viņu dzīves notikumi. Piemēram, lūk, dažas dalībnieku atsausmes par Sabiedriskā

¹ Skat. OECD 2020.gada pētījumu "[Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions. Catching the Deliberative Wave.](#)"

politikas centra PROVIDUS un Veselības ministrijas līdzrīkotā deliberatīvā pasākuma 2021.gada 4.decembri par aploķņu maksājumu mazināšanu veselības aprūpes sektorā:

- "Pasākums patika, bija patīkami sajust, ka arī manā viedoklī ieklausās, vienlaicīgi arī vajadzēja pieņemt, ka ir arī citi viedokļi, kuros jāieklausās." (komentārs latviešu valodā)
- "Pateicos par iespēju papildināt zināšanas un izteikt savu viedokli. Būšu ļoti pateicīga un laimīga piedalīties citos projektos, jo jūtos atbildīga par savu valsti." (komentārs latviešu valodā)
- "Bija gan produktīvs darbs, gan konflikti, piemēram, par valodas tēmu. Man patika grupas potenciāls dažādu jautājumu risināšanā, taču ne visās tēmās izdevās sadarbība" (komentārs krievu valodā)
- "Parasto iedzīvotāju – nesaistītiem ar partijām, no dažādiem reģioniem, no dažādām sabiedrības grupām, tautībām - viedoklim vajadzētu būt pozitīvai ietekmei uz lēmumu pieņemšanu" (komentārs krievu valodā)
- "Es uzskatu, ka šādus pasākumus ir jārīko pēc iespējas bieži, jo tauta mums ir gudra un mēs dzīvojam "uz zemes". Daudzi tur, augšā, neredz un nezina, kā mēs dzīvojam." (komentārs krievu valodā)
- "Augsts organizatoriskais līmenis, bija ļoti patīkami sarunāties draudzīgā gaisotnē." (komentārs krievu valodā)

Sabiedriskās politikas centram PROVIDUS ir plaša pieredze šādu pasākumu rīkošanā,- šajā informatīvajā materiālā šo pieredzi vispārinām un ar to dalāmies tā, lai arī citas organizācijas un institūcijas, organizējot deliberatīvos pasākumus, zinātu, ar ko rēķināties. Šeit atradīsiet atbildes uz šādiem jautājumiem:

- Kas ir deliberatīvās metodes?
- Kā atlasīt dalībniekus?
- Kā izveidot deliberatīva pasākuma programmu?
- Pasākuma loģistika: kādi ir svarīgākie elementi?
- Kādas ir tipiskākās deliberatīvu pasākumu budžeta kategorijas?

Izsakām lielu pateicību British Council Latvia gan par atbalstu šī informatīvā materiāla sagatavošanā, gan 2022.gada 31.marta semināra saorganizēšanā, kas ļāva saprast, kāda veida informācija par deliberatīvajiem pasākumiem būtu noderīga citām organizācijām!

Kas ir deliberatīvās metodes?

Deliberatīvās metodes raksturojamas kā hibrīdformāts starp konsultācijām un pētījumiem. Tās [metodes] iesaista ‘vidējo iedzīvotāju’ organizētā procesā, lai uzzinātu, apspriestu un izstrādātu kolektīvus risinājumus sarežģītām politikas problēmām. Deliberatīvais process sniedz tā dalībniekiem iespēju uzzināt vairāk par risināmo problēmu, apsvērt iespējamos risinājumus un apspriest tos ar citiem dalībniekiem pirms sava viedokļa izklāsta.²

Veiksmīgi īstenots deliberatīvais process ir sabiedrību reprezentējošs un iekļaujošs, potenciāli ļaujot jebkuram sabiedrības dalībniekam kļūt par pasākuma dalībnieku. Tāpat jāizceļ tas, ka deliberatīvie pasākumi ļauj pasākuma dalībniekiem mācīties un labāk izprast konkrētos politikas jautājumus, kā arī tas nodrošina dalībniekus ar jēgpilnu un pietiekamu informāciju tēmas izprašanai, veicinot faktos balstītas diskusijas.³ Izrietoši, deliberatīvie pasākumi piedāvā risinājumu biežākajām problēmām, piemēram, reprezentitvītēs trūkumam, kas raksturīgas tradicionālākiem sabiedrības līdzdalības formātiem.

Deliberatīvajiem pasākumiem ir liela pievienotā vērtība, jo tie palīdz veidot labāku rīcībpolitiku. Publisko apspriežu rezultātā tiek gūts argumentēts un padziļināts iedzīvotāju vērtējums un rekomendācijas rīcībpolitikas veidotājiem (par konkrēto apspriedes tēmu/-ām), kā arī tie sniedz politikas veidotājiem lielāku leģitimitāti, pieņemot grūtus un pretrunīgus lēmumus. Un, protams, būtiski arī izceļ to, ka vairums lēmumu pieņemšanas procesu nav sabiedrību reprezentējoši, t.i., lēmumu pieņēmēji nelīdzinās vidējam vēlētajam (un vairums nemaz nav radīti, lai tie būtu reprezentatīvi). Savukārt sabiedrības līdzdalības procesi ar stratificēto dalībnieku atlasi, (kas ir reprezentatīvākais veids, atlasot dalībniekus), iekļauj parasti apzināti/neapzināti atstumtās un/vai neiekļautās grupas, tostarp, jauniešus, vientuļos vecākus, nepilsonus u.c.

OECD iedala reprezentatīvos deliberatīvos procesus četrās kategorijās pēc mērķa, kas ar šiem procesiem sasniedzams:

1. Informētas iedzīvotāju rekomendācijas par rīcībpolitikas jautājumiem (Iedzīvotāju asamblejas, iedzīvotāju žūrijas, konsensusa konference, plānošanas šūniņas);
2. Iedzīvotāju viedokļi par rīcībpolitikas jautājumiem; (G1000 modelis, iedzīvotāju padomes, iedzīvotāju dialogs, WWViews);

² Avots: (1) <https://www.natcen.ac.uk/our-expertise/methods-expertise/centre-for-deliberative-research/deliberative-methods/> (2) <https://methods.sagepub.com-foundations/deliberative-methods>

³ Avots: Smith, C., & Rowe, G. (2016). Deliberative Processes in Practice. In Dodds, S., & Ankeny, R. A. (Eds.). Big Picture Bioethics: Developing Democratic Policy in Contested Domains. Pages 59-70. Springer.S2e8PgX5gP4BT1w/edit (page 4)

3. Deliberatīvās aptaujas; (Deliberatīvās aptaujas);
4. Pastāvīgi reprezentatīvie deliberatīvie pasākumi (Austrumbeļģijas modelis, pilsētas observatorija).

Daži no populārākajiem deliberatīvo metožu pasākumu formātiem ir tieši iedzīvotāju asamblejas, iedzīvotāju žūrija, konsensusa konference, iedzīvotāju padome, deliberatīvās aptaujas, plānošanas šūniņas un G1000 rīcībpolitikas plānošanas modelis:

- **Iedzīvotāju asamblejas** tiek rīkotas, lai risinātu institucionāla un konstitucionāla līmeņa jautājumus un izmaiņas. Tāpat šis modelis izmantots sabiedrībā pretrunīgi vērtētu, ieilgušu jautājumu risināšanā, piemēram, Īrijas gadījumā par viendzimuma laulībām un aborta legalizēšanu.⁴
- **Iedzīvotāju žūrija** kā pasākuma formāts izmantojama visdažādāko rīcībpolitikas jautājumu risināšanai, taču visbiežāk izmantota, risinot infrastruktūras, veselības, pilsētplānošanas, vides un publiskās pārvaldes jautājumus. Iedzīvotāju žūriju modeļa sistēma ir tāda pati kā iedzīvotāju asambleju modeli, bet iedzīvotāju žūriju modelis tiek īstenots koncentrētākā formātā.⁵
- **Pilsētu padome** ir reprezentatīvs apspriežu procesa modelis, kas visbiežāk izmantots vietējā un reģionālā līmenī (Austrijā), lai risinātu plašu politikas jautājumu loku, galvenokārt vides problēmas/jautājumus. Modelis izstrādāts, lai ātri un lēti risinātu kopienas problēmas un stiprinātu kopienas sociālo kapitālu.
- **Deliberatīvās aptaujas** ir process, kā mērķis ir noskaidrot iedzīvotāju viedokļu izmaiņas par politikas jautājumiem pirms un pēc tam, kad dalībnieki piedalījušies organizētās diskusijās un apspriedēs par konkrētajiem politikas jautājumiem. Iedzīvotāji balsojuma veidā pauž savu viedokli proces sākumā un beigās, kas ļauj izvērtēt viedokļa maiņu deliberatīvo procesa rezultātā.
- **Konsensusa konference** ir metode, kas sniedz iedzīvotājiem iespēju padziļināti pievērsties konkrētiem rīcībpolitikas jautājumiem, gūt tūlītēji ekspertu viedokli un atbalstu, kā arī pašiem būt atbildīgiem par darba kārtību un būtiskākajiem jautājumiem, kas iekļaujami dienas kārtībā. Konsensusa konferences pamatā ir trīs kritēriji: ietekme, pārstāvniecība (reprezentativitāte), deliberācija. Metode galvnokārt tiek izmantota Dānijā.⁶
- **Plānošanas šūniņas** ir pārdomāta deliberatīvā metode, kurā nejauši atlasīti, dažādi dalībnieki sadarbojas, izstrādājot konkrētas problēmas risinājumus, un ziņo par iegūtajiem ieteikumiem attiecīgajiem lēmumu pieņēmējiem.

⁴ Avots: <https://www.involve.org.uk/resources/methods/citizens-assembly>

⁵ Avots: <https://www.connectedhealthcities.org/chc-hub/public-engagement/citizens-juries-chc/citizens-juries/>

⁶ Avots: <https://participedia.net/method/163>

- G1000 rīcībpolitikas plānošanas modelis piemērots apjomīgu, stratēģisku nākotnes jautājumu apspriešanai un lemšanai par tiem. G1000 modelī tiek nejauši atlaistīta ~1000 cilvēku liela iedzīvotājus reprezentatīva grupa, kas tiekas apspriedēs, informatīvajos semināros un moderētās darba grupās. Paši dalībnieki lemj par formātu, kā ietvaros tiek rastas atbildes uz darba uzdevumu. Pasākuma laikā dalībniekiem pieejamas ekspertu un administrācijas darbinieku konsultācijas.⁷

Lai arī identificējami dažādi deliberatīvo pasākumu formāti, tiem visiem ir daži kopīgi elementi:

1. **Dalībnieku atlase** ar mērķi izveidot dalībnieku grupu, kas iespējami labi reprezentē sabiedrību vai sabiedrības daļu, kuras vajadzības un vēlmes nepieciešams apzināt.
2. **Pasākuma un diskusiju moderēšana**, lai nodrošinātu organizētu pasākuma norisi.
3. **Skaidra pasākuma norises kārtība**, kas ir skaidri zināma un cauruspīga gan pret dalībniekiem, gan pret rīkotājiem.
4. **Dialogs starp dažādām iesaistītajām pusēm**, lai nodrošinātu zināšanās un faktos balstītas diskusijas, lai sasniegtu pasākumam izvirzītos mērķus.

Lai arī deliberatīvie pasākumi piedāvā risinājumu tradicionālāku līdzdalības metožu trūkumu novēršanai, nodrošinot padziļinātāku un jēgpilnāku sabiedrības iesaisti, būtiski arī identificēt gadījumus, kādiem deliberatīvie procesi nav piemēroti:

- steidzami jautājumi un/vai problēmas;
- kad nepieciešama atbilde jautājumiem, kas atrodas pēdējās stadijās un kur, izrietoši, dalībnieku iesaistes loma ir maza vai teorētiska;
- lemjot par nacionālas drošības jautājumiem;
- lemjot par bināriem jautājumiem (iespējamas tikai divas pretējas atbildes);
- domājot par iekļaujošu valsti un kolektīvu lēmumu pieņemšanu (šī tēma risināma plašāk, tostarp, paplašinot vēlēšanu tiesības sabiedrībā).

Kā atlasīt dalībniekus?

Deliberatīvu pasākumu raksturojošā iezīme – to dalībnieku sastāvs pēc noteikiem demogrāfiskiem parametriem (piemēram, vecums, dzimums, sociālekonomiskais stāvoklis) ir līdzīgs sabiedrībai kopumā. Deliberatīva

⁷ Avots: <https://participedia.net/case/485>

pasākuma dalībniekiem pēc iespējas jābūt attiecīgās sabiedrības (piemēram, pašvaldības, valsts, reģionala) mikromodelim, mikropublikai. Pasākuma organizētāji ir tie, kuri nolemj, kāda veida reprezentativitāte ir svarīga.

Tipiskākie parametri:

- Vecums;
- Dzimums;
- Reģionālais sadalījums;
- Ģimenes valoda;
- Sociālekonomiskais stāvoklis;
- Izglītības līmenis;
- Filozofiskie/politiskie uzskati (piemēram, eirooptimisms un eiroskepse).

Jāatceras, ka jo vairāk šādu parametru, jo grūtāk un dārgāk būs atlasīt dalībniekus.

Deliberatīva pasākuma dalībnieku skaits var būt atšķirīgs: sākot no aptuveni 12 dalībniekiem un beidzot ar vairākiem simtiem. Tas visvairāk ir atkarīgs no veicamā uzdevuma, tam atvēlētā laika, kā arī pasākuma budžeta. Parasti deliberatīvos pasākumos piedalās ap 25 līdz 60 cilvēku.

Lai nonāktu līdz šādam dalībnieku sastāvam, ir vairākas metodes, kur katrai ir savas priekšrocības un trūkumi:

- 1) Uzticēt dalībnieku atlasi sabiedriskās domas pētījumu uzņēmumam. Priekšrocība – šādi uzņēmumi ikdienā profesionāli veic sabiedriskās domas pētījumus, līdz ar to viņi spēs korekti noteikt vajadzīgās sabiedrības parametrus un viņiem ir arī resursi (piemēram, klātienes intervētāji, telefonintervētāji, interneta panelis), lai atlasītu dalībniekus. Metodes trūkums – šādi uzņēmumi gandrīz vienmēr ir komersanti, līdz ar to viņu piesaiste būs dārga.
- 2) Censties ar saviem resursiem (piemēram, zvanīt uz nejauši ģenerētiem mobilo telefona numuriem, izsūtīt vēstules uz Iedzīvotāju reģistrā norāditajām adresēm) izveido reprezentatīvu minipubliku. Metodes priekšrocība – tā var būt laba metode tad, ja organizētāja rīcībā ir savas sabiedrības (piemēram, pilsētas iedzīvotāju) kontaktu saraksts. Metodes trūkums – organizētājam tas prasa piesaistīt resursus šādam apzināšanas un sarunāšanas darbam. Bieži nav garantiju šādi sapulcinātas minipublikas reprezentativitātei.
- 3) Izsludināt publiski pasākumu, norādot to, ka tikai daļai dalībnieku dalība tiks apstiprināta. Pēc tam no tiem, kuri pieteicās, pēc noteiktiem parametriem (piemēram, dzimums, vecums) veikt atlasi vai izlozi. Metodes priekšrocība – tā ir salīdzinoši lēta. Metodes trūkums – tās

pielietošana gandrīz vienmēr nozīmēs apšaubāmu atlasītās minipublikas reprezentitivitāti.

Ja deliberatīvs pasākums notiek klātienē un dalībniekiem ir ievērojami izdevumi tam, lai nonāktu līdz pasākuma norises vietai (piemēram, starppilsētu transports, nepieciešamība palikt pa nakti), tad organizētājiem jāparedz finanses šo izdevumu segšanai. Lai izvairītos no liela pasākuma dalībnieku "atbiruma", kā arī motivētu dalībai pasākumā pieteikties arī tādiem cilvēkiem, kuri ikdienā nepiedalās sabiedriskos pasākumos, deliberatīvo pasākumu dalībniekiem bieži tiek paredzēta arī atlīdzība – dāvanu kartes vai neliela honorāra formā. Par šādu atlīdzību jāatceras samaksāt arī iedzīvotāju ienākuma nodoklis.

Kā izveidot deliberatīva pasākuma programmu?

Deliberatīvo pasākumu plānošana sākas no iedzīvotājiem dotā uzdevuma. Tam tiek pakārtots viss pasākuma dizains. Šāds uzdevums var būt, piemēram:

- a) konkrētu rekomendāciju izveide (piemēram, ieteikumi gaisa kvalitātes uzlabošanai konkrētā pilsētā),
- b) vienošanās par aptuvenu vīziju (piemēram, Latvijas nākotnes vīzija),
- c) publiska paziņojuma izveide (par kuru var vienoties, piemēram, 90% no dalībniekiem – piemēram, kompromisa panākšana starp autobraucējiem un velobraucējiem konkrētā teritorijā).

Uzdevuma formulējums ir atkarīgs no tā, ko ar šo pasākumu attiecīgā iestāde vai organizācija vēlas sasniegt, kāds ir tā mērķis.

Pasākuma programmu veido tā, lai pasākuma ietvaros šis uzdevums tiktu izpildīts – proti, lai pasākuma elementi secīgi novestu pie attiecīgā rezultāta (rekomendācijām, vīzijas, publiska paziņojuma). Deliberatīvā pasākuma organizētājiem pasākums ir jādizainē un jānovada tā, ka tam ir rezultāts - viņi nedrīkst paļauties uz to, ka sanākušie dalībnieki paši izdomās labāko formātu un paši saorganizēsies tam, lai to sasniegtu. Piemēram, ja dalībniekiem dotais uzdevums ir izstrādāt konkrētai pilsētai rekomendācijas gaisa kvalitātes uzlabošanai, tad pasākuma organizētāji nezina un nevar zināt, kādas tieši būs šīs rekomendācijas, taču viņiem ir jāizveido tāds to izstrādes process, lai noslēgumā šāda satura rekomendācijas tiktu izveidotas.

No uzdevuma sarežģītības un iesaistīto cilvēku skaita ir atkarīgs deliberatīvajam pasākumam veltītais laiks. Tipisks dienu skaits vienam deliberatīvajam pasākumam ir 3-6 dienas. Dažkārt tas var būt pat gads (piemēram, dalībniekiem tiekoties nedēļas nogalēs reizi divās nedēļās) un dažkārt ir attaisnojami organizēt tikai vienas dienas pasākumu. Lielu dienu skaitu prasa sarežģīti uzdevumi (piemēram, kad no dalībniekiem tiek prasīts

nopietni iedziļināties kādā problēmā) un apjomīgi uzdevumi (piemēram, uzdevums izstrādāt rekomendācijas desmit savstarpēji mazsaistītās tēmās). Mazāku dienu skaitu prasa aptuvenu vīziju izstrāde vai rekomendāciju izstrāde tādās jomās, ar kurām, dalībnieki, visticamāk jau ir saskarušies.

Tipiskie elementi deliberatīvos pasākumos (aptuvenā secībā):

- Pasākuma dalībnieki izstāsta mērķi un darba kārtību.
- Pasākuma dalībnieki savstarpēji iepazīstas – parasti tā tiek organizēta mazākās grupās.
- Pasākuma dalībnieki izglītojas par tēmu – piemēram, klausās amatpersonu vai ekspertu sagatavotās prezentācijas, uzdod jautājumus.
- Pirmie mēģinājumi mazākās grupās ģenerēt idejas, formulēt plašākas vīzijas.
- Tā sauktās "rotācijas", kur grupas tiek iepazīstinātas ar citu kolēģu idejām un paši dodas dalīties ar savām idejām.
- Sākotnējā perspektīvāko risinājumu virzienu atlase – parasti ir izdomāta metode, kā šajā atlasē var piedalīties visi dalībnieki.
- Iespēja uzklausīt ekspertu viedokli par iecerēm vai uzdot papildus jautājumus;
- Vīziju, rekomendāciju formulēšana – parasti tiek organizēta mazākās grupās.
- Perspektīvāko vīziju, rekomendāciju prioritizēšana.
- Konkrētu rekomendāciju formulējumu slīpēšana.
- Balsojums par izstrādātajiem priekšlikumiem, lai noteiktu, cik liels ir tiem atbalsts no visiem dalībniekiem.
- Atgriezeniskās saiknes saņemšana un uzklausīšana no amatpersonām, kuriem tālāk jāstrādā ar rezultātiem.

Deliberatīvos pasākumos svarīgi ir paredzēt pietiekami ilgus pārtraukumus, jo darbs ir intensīvs un dalībniekiem ir reti iepriekš bijusi līdzīgas iesaistes pieredze, tādēļ viņi ātri nogurst. Ja pasākums notiek klātienē, vēlams paredzēt arī kādus papildus socializācijas elementus (piemēram, kopīgas vakariņas vai kopīga izlaides, kultūras pasākuma apmeklēšanu), lai dalībnieki labāk savstarpēji iepazīstas.

Pasākuma loģistika: kādi ir svarīgākie elementi?

Deliberatīvo pasākumu organizēšanu var sadalīt trīs lielās plūsmās: satura koordinēšana, administratīvais darbs ar dalībniekiem, pasākuma tehniskais nodrošinājums. Šīs plūsmas nedrīkst pastāvētatrauti cita no citas, proti, pasākumam ir jābūt "kodolkomandai", kas regulāri un pēc vajadzības sazinās,

lai visi zinātu atbildīgos par katru no elementiem, izprastu pasākuma kopējo plānu un gaitu, kā arī ātri identificētu un risinātu problēmas.

Nelieliem deliberatīviem pasākumiem operatīvu jautājumu risināšanai parasti tiek veidota WhatsApp grupa, lielākiem – īpaša Slack vide.

Pasākuma organizatoru kodolkomanda ir atbildīga par to, lai visas trīs deliberatīvā pasākuma plūsmas būtu savstarpēji sakoordinētas.

Satura plūsmas svarīgākie elementi:

- Pasākuma programmas izstrāde;
- Ekspertu un fasilitatoru atlase;
- Instrukciju uzrakstīšana fasilitatoriem (lai darbs grupās notiku pēc vienotas formulas), fasilitatoru apmācīšana un mēģinājums;
- Instrukciju nodošana ekspertiem (lai eksperti zinātu, ko viņi drīkst un ko nedrīkst darīt pasākuma ietvaros);
- Izdales materiālu izveide pasākuma dalībniekiem (par pasākuma saturu);
- Pasākuma ietvaros – pārraudzība pār fasilitatoru darbu, scenārija izpildi, elastīgi risinot ar saturu saistītās problēmas un dilemmas;
- Pasākuma gala ziņojuma uzrakstīšana, pamatojoties uz dalībnieku izstrādātajām rekomendācijām.

Svarīgākie elementi darbam ar dalībniekiem:

- Dalībnieku (sabiedrībai reprezentatīvas minipublikas) atlase;
- Dalībnieku instruēšana par to, kā tehniski piedalīties pasākumā (klātienē vai digitālajā vidē);
- Uzraudzība pār to, ka dalībnieki patiešām piedalās pasākumā, kontaktēšanās tad, ja kāds nav ieradies (parasti dalībnieki tiek atlasīti vairāk, rēķinoties ar "atbirumu");
- Dalībnieku transporta, viesnīcu, kopīgu maltīšu administrēšana;
- Jautājumi, kas saistīti ar dalībnieku datu aizsardzību;
- Ja dalībnieki nerunā vienā valodā, administratīvās informācijas tulkošana;
- Ar dalībniekiem saistīto maksājumu (piemēram, dāvanu kartes, honorāri, transporta izdevumu atmaksu) administrēšana.

Pasākuma tehniskā plūsma:

- Rūpes par piemērotām telpām, kur iespējams gan kopdarbs visiem dalībniekiem (mikrofoni), gan darbs grupās;
- Norādes un/vai darbinieki, kuri ļaus saorientēties ēkā vai ēkās.
- Ēdināšana un norādes uz to;

- Aprīkojums (apaļie galdi, projektori, datori, līmlapiņas, balsošanas ierīces u.tml.);
- Ja pasākums notiek vairākās valodās, tulki un tulkošanas ierīces;
- Fotografēšana un/vai videoieraksts.

Nianses deliberatīvam pasākumam digitālā vidē:

- Nepieciešama digitālā platforma ar iespējām izveidot mazākas grupas (piemēram, ZOOM, Interactio);
- Nepieciešams savlaicīgi pārbaudīt, vai dalībnieki šo platformu mācēs lietot un aizsūtīt viņiem skaidras instrukcijas;
- Nepieciešama digitālā tāfele, kur vākt un apkopot idejas (sākot no vienkāršām izklājlapām, līdz specifiski ideju vākšanām paredzētām programmām – piemēram, Jamboard, Miro, Mural);
- Nepieciešams balsošanas rīks (piemēram, Zoom polls vai Google forms);
- Ja pasākums jārīko vairāk nekā divās valodās, tad piemērotākais risinājums ir Interactio.

Deliberatīvus pasākumus ir iespējams organizēt arī hibrīdrežīmā: daļai dalībnieku atrodoties klātienē un daļai dalībnieku pieslēdzoties caur internetu, bet tas ir īpaši sarežģīti. Darbam grupās tad ir vajadzīgi projektori un ekrāni, lai klātienē esošie cilvēki varētu redzēt digitāli pieslēgušos, kā arī grupu darbu telpās jābūt kamerām un skaņas pastiprinātajiem. Tāpat tas nozīmē lielāku tehnisko atbalstu fasilitatoru darbam.

Tipiskākās deliberatīvu pasākumu budžeta kategorijas

Salīdzinot ar parastiem diskusiju pasākumiem, deliberatīvie pasākumi ir dārgi. Iemesls – to organizēšanā ir jāiegulda daudz lielāks laiks, nekā citos pasākumos, un jāiesaista lielāka komanda.

Tipiska deliberatīva pasākuma izmaksu kategorija	Kādēļ tas ir vajadzīgs?
Dalībnieku atlase, lai nodrošinātu, ka pasākums veido attiecīgās sabiedrības minipubliku.	Deliberatīvo pasākumu dalībnieku reprezentitātē, proti, atbilstība attiecīgajai sabiedrībai ir viena no lielākajām šādu pasākumu pievienotajām vērtībām – pretējā gadījumā šādos pasākumos piedalītos tikai sabiedrības aktīvākā daļa.

<p>Samaksa dalībniekiem par dalību pasākumā vai, vismaz, izdevumu kompensācija (transports, viesnīcas)</p>	<p>Ja nav šī elementa, tad ir liela iespēja, ka atlasīt reprezentatīvu minipubliku nebūs iespējams, dalībai piekritušie dalībnieki "atbirs" vēl pirms pasākuma vai pasākuma laikā.</p>
<p>Tehniskais nodrošinājums. Ja klātiene, tad telpas (ar pietiekamu ietilpību, lai būtu iespējams grupu darbs), ēdināšana, projektori, ideju ģenerēšanas ierīces, aprīkojums ideju ģenerēšanai, iespējams, arī fotogrāfs. Ja internets, tad platforma diskusijām, ideju ģenerēšanai, balsošanai, kā arī tehniskā palīdzība un (ja vajadzīgs) tiešraidēm.</p>	<p>Deliberatīvie pasākumi organizatoriski ir kaut kas pa vidu starp konferencēm un prāta vētrām. Papildus tajās ir arī balsošanas un ideju prioritizēšanas elements.</p>
<p>Pasākuma satura izveide: detalizētas pasākuma programmas izveide, ekspertu un fasilitatoru atlase, sīkākas norādes pasākuma vadītājiem, fasilitatoriem, ekspertiem, izdales materiāli dalībniekiem, gala ziņojuma izveide</p>	<p>Deliberatīvo pasākumu satura izveide ir ievērojami laikietlpīgāka, nekā citiem pasākumiem.</p>
<p>Organizatoriskā koordinācija – darbs ar dalībniekiem</p>	<p>Deliberatīvajos pasākumos kādam ir jākomunicē ar pasākuma dalībniekiem, lai nodrošinātu, ka pasākuma dienās nebūs atbiruma, jārūpējas par viņu viesnīcām, transportu un ēdināšanu (ja klāties pasākums) vai prasmi izmantot interneta platformas un tehnisko atbalstu, ja tas viņiem neizdodas (ja pasākums notiek digitālā vidē).</p>

Organizatoriskā koordinācija – darbs ar tehnisko nodrošinājumu	Deliberatīvajos pasākumos vienmēr ir saturiski elementi, kuros piedalās visi pasākuma dalībnieki, un tādi saturiski elementi, kur dalībnieki strādā grupās (vai pat grupas savstarpēji viesojas cita pie citas). Tehniskajiem koordinatoriem ir jārūpējas par to, lai būtu pieejams un darbotos viss aprīkojums.
Organizatoriskā koordinācija – darbs ar saturu	Pasākuma ietvaros jābūt vienam vai vairākiem cilvēkiem, kuri koordinē pasākuma saturiskās programmas izpildi, piemēram, seko līdz tam, lai visi eksperti ir ieradušies, lai operatīvi risinātu fasilitatoru identificētās problēmas (piemēram, ja parādās kāda problēma, kas iepriekš nav izrunāta), lai koriģētu fasilitatoru darbu tad, ja viņu grupa novirzās no programmas vai instrukcijām, lai korekti skaitītu balsošanas rezultātus utt.
Pasākuma vadītājs vai vadītāji	Jābūt kādam, kas vada tos deliberatīvā pasākuma posmus, kur visi dalībnieki strādā kopā (nevis atsevišķās grupās). Pasākuma vadītājam ir jāierēķina arī laiks tam, lai apmeklētu pirms pasākuma apmācības un mēģinājumus.
Fasilitatori un viņu atbalsta personas	<p>Fasilitatori ir tie organizatoru pārstāvji, kuri vada darbu grupās. Viņiem ir jāpalīdz dalībniekiem izpildīt uzdevums – piemēram, izstrādāt rekomendācijas. Vienlaikus, fasilitatori nedrīkst paust savu personisko viedokli, ievirzīt dalībniekus uz kādu konkrētu risinājumu vai no kāda risinājuma atturēt. Parasti katrai darba grupai ir savs fasilitators. Pirms pasākuma fasilitatori tiek apmācīti un viņiem jāapmeklē mēģinājumi.</p> <p>Dažkārt, līdzās fasilitatoriem, kuri vada grupās diskusijas, deliberatīvajos pasākumos piedalās arī referenti, jeb pierakstu veicēji – viņi pieraksta dalībnieku idejas un rekomendāciju melnrakstus. Citeriz šo funkciju veic paši fasilitatori.</p> <p>Dažkārt sarežģītākos pasākumos (piemēram, kad paralēli darbs grupās notiek vairākās</p>

	valodās vai arī vienlaikus klātienē un digitāli), fasilitatoriem ir arī atbalsta personas, kuri risina tehniskas problēmas vai nodot fasilitatoriem vēstījumus no satura koordinētājiem (parasti viens uz vairākiem fasilitatoriem).
Eksperti un faktu pārbaudītāji	<p>Deliberatīvo pasākumu dalībnieki reti kad ir iepriekš nopietni domājuši par viņiem doto uzdevumu (piemēram, izstrādāt rekomendācijas gaisa kvalitātes uzlabošanai). Tādēļ viņu rīcībā ir jābūt ekspertiem, kuri attiecīgajos jautājumos ir specializējušies. Dažkārt eksperti ir gatavi savu laiku pasākumam veltīt kā daļu no darba pienākumiem vai organizācijas misijas (piemēram, ja viņi ir valsts iestāžu darbinieki), taču akadēmiskās vai pilsoniskās vides ekspertiem parasti tiek atlīdzināts viņu darba laiks vai izmaksāts honorārs, it sevišķi tad, ja viņiem tiek lūgts sagatavot prezentācijas vai būt ilgāku laiku pieejamiem dalībnieku jautājumiem.</p> <p>Dažkārt deliberatīvajos pasākumos tiek iekļauts arī viens vai vairāki faktu pārbaudītāji – dalībnieki vai fasilitatori pie viņiem var vērsties, lai pārbaudīt kādu faktoloģisku informāciju.</p>
Grāmatvedība un juridiskais atbalsts	Deliberatīvos pasākumos parasti ir daudz rēķinu un citu dokumentu.
Tulki un tulkošanas ierīces	Ja attiecīgās sabiedrības reprezentatīva minipublika nespēj sazināties vienā valodā, jāparedz tulkošana. Ja pasākums notiek internetā un vairāk nekā divās valodās, tad jārēķina arī programmas Interactio lietošanas izmaksas. Ja pasākums notiek klātienē, jānodrošina tulkošanas ierīces.